

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	18.12.2019
Received / Makale Geliş	12.10.2019	Published / Yayınlanma	18.12.2019

YERALTI EDEBİYATI KAVRAMI VE TANIMI ÜZERİNE BİR İNCELEME AN INVESTIGATION ON THE CONCEPT OF UNDERGROUND LITERATURE

Arş. Gör. Bilal DEMİR

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Van / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-2913-7946

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1631>

Reference: Demir, B. (2019). Yeraltı edebiyatı kavramı ve tanımı üzerine bir inceleme. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(46), 4112-4121.

ÖZET

Yeraltı edebiyatı, insan gerçekliğinden yola çıkarak muhalif, marjinal ve anti-kahraman olgularıyla öne çıkan bir edebiyattır. Kötülük temasını ironi ile birleştiren bu türdeki eserlerde genellikle argo, cinsellik ve şiddet izlenimleri yer alır. Kanon-dışı kalması veya genel edebiyat içinde öteki edebiyat olarak nitelendirilmesinin temelinde bir felsefi zemin mantığıyla kötülük anlayışını ele almasından kaynaklanmaktadır. Dünya edebiyatında ve Türk edebiyatında bu minvalde öne çıkan yazarların üzerine eğildiği hassasiyet ise popüler olmadan, var olan sisteme muhalif duruş sergileyebilmektir. Günümüzde bu edebiyat daha çok roman türüyle gelişimini devam ettirmesine rağmen şiir türünde de önemli örnekleri vardır.

Bu çalışmada yeraltı edebiyatı incelenerek yeraltı edebiyatı kavramının tanımı, özellikleri, dünyadaki ve Türkiye'deki yeri tespit edilmesi amaçlanmıştır. Tarihsel ve sosyolojik bağlamının yanında dil, teknik ve temellendiği fikirler ele alınmıştır. 'Ana akım' dışında bir tür olarak mı yoksa daha çok dil ve teknik itibarıyla mı bir edebiyat olup olmadığı, gotik edebiyat ile ilişkisi, ortaya çıkış nedenleri, beslendiği temel kaynakları, işlediği genel temaları ve kahramanlarının özellikleri incelenmiştir. Yeraltı edebiyatı kavramının ve temel özelliklerinin henüz herkeste aynı fikri barındırmıyor olmasından dolayı bu çalışmada Yeraltı edebiyatı üzerine söylenenlerin karşılaştırmalı bir şekilde açıklanması ve genel bir fikre varılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeraltı edebiyatı, Ana Akım, Kara edebiyat, Anti-kahraman, kötülük.

ABSTRACT

Underground literature is a literature that stands out with its opposition, marginal and anti-hero phenomena based on human reality. Combining the theme of evil with irony, these types of works often include impressions of slang, sexuality and violence. It stems from the fact that it is a canonical or an understanding of evil with a logic of philosophical ground based on its characterization as other literature in general literature. The sensitivity of the prominent writers in the world literature and Turkish literature is to be able to exhibit opposition to the existing system without being popular. Today, this literature continues to develop with more novels.

In this study, the definition of the concept of underground literature by examining the characteristics of the world and will try to locate in Turkey. In addition to its historical and sociological context, we will consider language, technique and ideas on which it is based. We will try to examine whether it is a genre other than 'mainstream or is it more literature and language, its relationship with Gothic literature, the reasons for its emergence, the main sources it feeds, the general themes it works, the characteristics of its heroes. Since the concept of underground literature and its basic features do not yet have the same idea in everyone, we will aim to give a comparative explanation of what is said in this study and to reach a general idea.

Keywords: Underground literature, Main Stream literature, Black literature, Anti-hero, evil.

1. GİRİŞ: YERALTI EDEBİYATI TARTIŞMASI

Yeraltı edebiyatının, belli ölçütlere kavuşmuş, sabit bir tanımı yapılan bir edebiyat geleneği henüz oluşturmadığı için edebiyat türleri arasındaki yeri tam olarak tespit edilememektedir. Ancak iki yüzyılla yakın süredir Yeraltı edebiyatı adı altında eserler verildiği, edebi bir geleneği oluşturma çabası görüldüğü, genel edebiyat alanı içinde özerk, kendine özgü bir edebi anlayışının belirdiği söylenebilir. Ayrıca tüm dünyada da belli bir okur kitlesi olan bir edebiyat türünden bahsedilebilir.

Yeraltı edebiyatı, Batı merkezli bir edebiyat türüdür. Kelime anlamı itibariyle yeraltı, “gizli ve yasadsışı, alışılmışın dışında olan, aykırı” gibi anlamlara gelir (Akalm, 2011: 2578). Batı’da Yeraltı edebiyatı diye adlandırılan şey, yeraltında faaliyet yürüten örgüt, basın, hareket gibi anlamlar içermektedir. Genel anlamda gizli ve yasaklı yayın faaliyetleridir bunlar. Bu bakımdan yeraltı edebiyatı kavramı Batı’da, dağıtımı yeraltından yapılan, popüler olmayan yayınları tanımlama amaçlı olarak kullanılan bir terimdir (Marakoğlu, 2011: 47). Dolayısıyla Türkiye’de anlaşıldığı biçimiyle Yeraltı edebiyatı, Batı literatüründe içinde küfür, argo, sokak dili geçen, anti-kahramanları olan, çoğunluğun ahlakına ters, sistemin dışındaki karakterleri konu edinen bir edebiyat değildir.

Türkiye’de geçerli anlayış olan ve anti-edebiyat anlamına yakın bir tanımlama olarak Batı’da daha çok Transgressive/Transgresional Literature (Trangresif / Transgresyonel Edebiyat) kavramı kullanılmaktadır. Transgression, suç, ihlal, günah, tecavüz vb. anlamları içermektedir. Transgresif kurgu, temelde toplumsal değerlerle sorunları olan, mevcut düzenin dışında kalmış, marjinal, suçlu, anti-sosyal, nihilist vb. kişileri konu edinen metinlerden oluşmaktadır (Marakoğlu, 2011: 48). Türkiye’deki Yeraltı edebiyatı kavramından ise tanımlama olarak Batı’daki Transgresif Edebiyat anlayışı anlaşılmaktadır. Ülkemizde edebi anlamda yeraltı kavramı, daha çok, Türk Dili Kurumu sözlüğündeki “alışılmışın dışında olan, aykırı” ifadesi ile karşımıza çıkmaktadır. Ancak Yeraltı edebiyatı henüz kavram olarak Türkiye’de sabit bir adlandırmaya kavuşmamıştır. Yazarlar ve araştırmacılar tarafından “Yeraltı Edebiyatı”, “Kara Edebiyat”, “Alt Kültür Edebiyatı”, “Mezarlık Edebiyatı”, “Rock’n Roll Edebiyatı”, “Suç Edebiyatı”, “Kötülük Edebiyatı”, “Öteki Edebiyat”, “Sokak Edebiyatı” gibi çeşitli adlandırmalarla dile getirilse de “Yeraltı Edebiyatı” kavramı öne çıkartılabilir.

Adlandırma sorununa ek olarak Türkiye’deki Yeraltı edebiyatı kavramına henüz kuşatıcı bir tanımlama yapılamadığı için bazı konularda netlik sağlanamamıştır. Yeraltı edebiyatı bir tür müdür, genel edebiyat içinde yeri nerededir, yeraltı ürünü hangisidir/nasıldır, kimler/neler yeraltına dâhil edilebilir şeklinde çeşitli tartışmalar süregelmektedir.

Üzerinde en çok ortak görüşün olduğu konu bu edebiyatın belli bir türü ifade edip etmediği konusudur. Özgür Uçkan’a göre Yeraltı edebiyatını edebi bir ‘tür’ değil, edebi bir türden çok, yazıyla girilen bir ‘eylemdir’ (Uçkan, 2011: 40). Fakat günümüzde bu edebiyatın artık ‘genel edebiyat’ içinde ayrı bir alanı kapsadığı, konusu, karakterleri ve amacı itibariyle farklı bir edebi anlayışı temsil ettiği anlaşılrsa da tür olma konusunda sorun yoktur. Hem Türk hem de dünya edebiyatlarındaki verilere baktığımızda kendine özgü bir edebi anlayışı edebi bir “tür” olarak adlandırmak makul görülmektedir.

En önemli tartışma konusu ise Yeraltı edebiyatına kimlerin dâhil edileceği konusudur. Yeraltı edebiyatı daha çok yeraltı kültürü ile yaşayan insanların edebiyatı mı yoksa Yeraltı edebiyatı bir tür ise asıl önemli olan yapının kendisi midir? Yeraltı edebiyatı ürünü hangisidir, sorusunda ortak bir görüş yoktur:

“Bazı görüşler, ortaya konan yapının edebiyat değerini belirleyen ölçütleri, eleştirel olup olmasını, üslubunun sertliğini ve rahatsız ediciliğini; bazıları anlattığı insan tiplerini, ele aldığı meseleleri öne çıkarırken ortada hâlâ cevapları net olmayan bazı sorular vardır: Yeraltı edebiyatı kapsamına girebilecek eserler veren bir yazarın yaşam tarzı ne kadar önemlidir? Toplumun kabul gören değerleri ile uzlaşmayan, çağın koşullarına uyum sağla(ya)mayan bireyin yaşadığı iletişimsizlik; inanç, umut ve değerlerin yitirilişi, reddediş gibi temaları işlemesi bir eserin Yeraltı türüne girdiğini söylemek için yeterli midir? Yoksa sadece eserin çoğaltılıp, okurlara ulaşmasındaki süreç yeraltında ilerlediği için mi Yeraltı edebiyatı bu isimle anılır?” (Öcal Çoğulu, 2010: 8).

Bu anlamda üzerinde anlaşılan esas ölçüt, esere dönük bir şekilde olup daha çok dil ve teknik itibariyle bir yeraltı ürünü olma hususu arandığıdır. Bu konuda yazara değil, yapıta bakmak gerektiğini belirten Aktay Öktem (2005), Yeraltı edebiyatına yapısalcı yaklaşımın önemini vurgular. ‘Bir yapının Yeraltı edebiyatına dâhil olabilmesi için kahramanlarının ille de yeraltı kültürünün temsilcileri arasında mı seçmesi gerekiyor?’, sorusunu soran Öktem, cevap olarak bunun ölçütünün kesinlikle bu olmadığını belirtir. Öktem’e göre yazarın ve romanın hangi sınıfa ya da kültüre dâhil olduklarından öte, yapının dili, anlatım biçimi ve teknik özelliklerine bakmak gerekir. Öktem, yazarı Amerikan burjuvazisinden olan *Amerikan Sapiğı* adlı romanı örnek olarak göstererek bu romanın Yeraltı edebiyatının en iyi örneklerinden biri olduğunu ama yazarının yeraltı kültüründen gelmediğini belirtir (Öktem, 2005: 6-7). Ancak Yeraltı edebiyatı türünde eserler vermiş olan Hikmet Temel Akarsu ise, Yeraltı edebiyatını yeraltı kültürü ile yaşayan, fanzinler üreten ve bu edebiyata inanan insanların edebiyatı olarak gösterir

ve kendisini de bu edebiyata dâhil etmez (Akarsu, 2005: 17-18). Bu tartışmayı edebi ölçüt mantığıyla sonuçlandırmak gerekir; çünkü edebi eserin nerden doğduğu değil, ne olduğu anlayışı geçerlidir. Yeraltı edebiyatı metninden bahsedildiğinde yazarından çok kendisi inceleme konusudur.

Yeraltı edebiyatının asıl sorunu genel edebiyat içinde nereye konumlandırılacağı konusudur. Bu anlamda söz konusu tartışmada, “ana akım” diye nitelendirilen genel edebiyatın dışında Yeraltı edebiyatının özerk bir alan ihtiva ettiği şeklinde bir tespit vardır. Ancak ana akım dışında kalan her metin Yeraltı edebiyatına mı dâhil edilecektir? Batı’daki anlamıyla Yeraltı edebiyatı, yeraltından dağıtımı yapılan tüm yayınları kapsarken Türkiye’deki Yeraltı edebiyatı kavramı ise ana akımın dışında olmakla birlikte her ana akım edebiyat dışı metnini de kabul etmez. Tayfun Polat’a göre yeraltı kültürü ana akımın dışında kalan alternatif sanat hareketlerini tanımlamaktadır (Polat, 2011, s. 44). Oysa metnin söylemi itibariyle tartışma ele alındığında aykırılık ve marjinalliğin bu tartışmada işlevli olması gerekmektedir.

Altay Öktem, Yeraltı edebiyatının, edebiyatın moda akımlarının dışında olduğu ve edebiyata alternatif bir alan açma niyeti taşıdığı görüşündedir. Bu türün ana akım edebiyat anlayışın dışında olduğu hatta birçok açıdan karşısında olduğunu da belirtir:

“Yeraltı edebiyatının ‘ana akım’ın dışında kalmayı tercih eden, popüler edebiyatın jargonuyla konuşmayan ve hayatın ana damarlarından değil, alttan alta akan kılcal damarlarından beslenen bir edebiyat türü olduğu, özel bir okura hitap ettiği ve kendine ait bir okur kitlesi yarattığı pekâlâ söylenebilir.” (Öktem, 2011: 16).

Öktem’in özellikle popüler olmama şeklinde belirttiği Yeraltı edebiyatı, Osman Çakmakçı’ya göre de popüler olmaktan bilinçli olarak çekinilir. Ayrıca etik ve estetik anlayışının toplumdan ayrı olduğunu belirten Çakmakçı, Yeraltı edebiyatının var olan gerçeklik algısından da ayrı bir gerçeklik tasavvurunu vurguladığını söyler (Çakmakçı, 2014: 93). Zeki Coşkun ise “Siyasal literatüre başvurulursa, ‘yasadışı’ olandır yeraltı. Edebiyatın yeraltındaysa, egemen zihniyetin, onun söyleminin, yapılarının dışında, karşısında duran yazarları ve yapıtlarını bulmamız gerekir.” der. Coşkun, Yeraltı edebiyatının sistem karşıtı ve düzen dışı tarafına vurgu yaparken “asi olma” niteliğini yeraltı edebiyatı kavramını yükler ve ana akım dışında bir edebiyat türüne atıfta bulunur (Coşkun, 2005: 14-15). Ömer Türkeş’e göre ise Yeraltı edebiyatı insanın doğal halinin edebiyatıdır. İnsanoğlunun toplu yaşamak için ürettiği kurallar bu edebiyat anlayışıyla yok olur. Bu edebiyat anlayışında yaşam kendi kuralları ile oluşur:

“Yeraltı edebiyatına ayrıcalığı veren sınır tanımaz kuralsızlığıdır; doğru/yanlış, iyi/kötü, güzel/çirkin, yüce/alçak gibi değerler birbirini kesmeyen zıt çiftler olarak değil, tek bir düzlemde insani durumun doğal halleri olarak sıralanmıştır. Bu düzlemde ‘suç’ yoktur, ‘vicdan’, ‘ödev’, ‘ödevin kutsallığı’ üzerine inşa edilen ahlak kavramları yoktur. İnsan o anki ihtiyaçları neyi gerektiriyorsa onu yapar; yaşamak, ayakta kalmak için neye inanmak gerekiyorsa ona inanır.” (Türkeş, 2005: 15).

Yeraltı edebiyatının öncelikle metropol kökenli bir edebiyat olduğunu söyleyen görüşte ise “büyük kentlerin özgürlüğü ve çoğulculuğunun bu edebiyatı ürettiği görüşüdür.” (Kahraman, 2005: 13)

Bu tür edebiyatın toplumda görmezden gelinenleri görünür kılan bir edebiyat olduğunu belirten görüşler de vardır. Toplumda görünmez olanlar, görünmesi istenmeyenler, susturulan ya da susan kitleler, ahlak dışı ilan edilenler, bastırılmış duyguların avanesi olanları konu edinen, ötekilerin sesini farklı bir jargonla dillendiren bir edebiyattır.

Yeraltı edebiyatının genel edebiyatın savunduğu dil, teknik ve konuların dışında ayrı bir dil estetiğini oluşturduğu, toplumun var olan ve edebiyatın sürekli işlediği ahlaki yapısına karşı yeni bir ahlak anlayışını beslediğini; ayrıca eserlerdeki karakter yapılarında öğreticilik vasfının olmaması nedeniyle ana akım edebiyatın dışında bir edebi geleneğe sahip olduğu ve sırf bu temeli nedeniyle ayrı bir türe, konuma ve mahiyete kavuştuğu söylenebilir.

2. YERALTI EDEBİYATININ TEMEL NİTELİKLERİ

Dil ve teknikte kendine özgü bir yanı olan ve dilsel anlamda kullandığı kelimelerle ana akım edebi gelenekten ayrılan Yeraltı edebiyatının temel nitelikleri; dil, ahlaki anlayış ve anti-kahraman unsurları etrafında şekillenmiştir. Şiddet ve cinselliği konu edinen, nihilist ve kaotik bir dünya tasarımı sunan bu

türün ürünlerinde belli bir amaç güdülerek, okuyucuya belli bir fayda verme düşüncesi yoktur. Kurguda gerçekçi bir eğilim vardır. İnsana dair tüm somut gerçekler konu edinilir. Bu nitelik Yeraltı edebiyatının ana akım edebiyatla olan temel farklarından biridir.

Yeraltı edebiyatı rahatsız edici niteliğe sahiptir. Bu durum hem okuyucuyu gerçeklerle yüzleştirmesinden hem de toplumun göz ardı ettiği şiddet ve cinsellik gibi unsurların bilinçli bir şekilde okuyucuya sunulmasındandır. “Yeraltı edebiyatının en önemli özelliği insan psikolojisinin gizil kalmış yanlarını öne çıkarması, bir anlamda insanın karanlıkta kalan özelliklerinin üstündeki perdeyi kaldırmasıdır.” (Öktem, 2011: 17-18)

Bu edebiyatta dilin en uç kelimeleri kullanılabilir. Esnek yapıda olmasına rağmen gramer kurallarına, dile dair tanım ve kaidelere uymaz. Dili bozma veya yeniden bir dil kurma anlayışına sahiptir. Konularıyla edebi kanonun dışında olduğu kadar dil bakımından da kanon-dışıdır. Dil, insan bilinçaltında olduğu gibi metne yansır. Dil yapısında didaktik bir anlayış olmayıp okuyucuyu olumlu manada etkileme ve ona doğruyu söyleme veya gösterme işlevi aranmaz. Yeraltı edebiyatında kahramanlar toplumun arka kesimlerinden gelmekle birlikte her tür insan gerçekliğine sahip kahramanlardır. Anti-kahraman olgusu onların eylem ve düşünceleriyle gerçekleşir. Düşündükleri gibi yaşayan ve hayatlarını buna göre sergileyen muhalif, sıra dışı karakterler yeraltı edebiyatının temel özelliklerini oluşturur.

Hasan Bülent Kahraman, Yeraltı edebiyatı için üç temel unsurdan bahseder. Kahraman’a göre Yeraltı edebiyatı içinde barındırdığı “muhaliflik”, “ironi/mizah” ve “kötülük” öğeleriyle ana akım edebiyatın dışında kendine özerk bir alan oluşturmaktadır (Kahraman, 2011: 22-24). Yeraltı edebiyatını var eden temel özellik “muhaliflik” özelliğidir. Dilindeki ve konularındaki muhaliflik Kahraman’a göre şiir diline benzeyen tavırla oluşur. Yeraltı edebiyatının kendine özgü tarafının en ağır bastığı alan olarak şiir dili olduğunu belirten Kahraman, bu dilin verili olan dilin dışı olduğunu belirtir. Dilden sapmanın aykırılık/ayrışıklık oluşturacağı bilinci söz konusudur. Bu şiirsel dil konusunda Kahraman; Ece Ayhan ve Can Yücel örneğini gösterir. Kahraman, aykırı ve marjinal olarak niteliği bu edebiyatın genel edebiyata muhalif bir edebiyat olduğunu, sisteme ait her türlü düzene karşı olduğunu, sistemin bir parçası olmaktan özellikle kaçındığını, sistemi yenmek istemesine rağmen yeraltı edebiyatının kaybedişlerin edebiyatı olduğunu belirtir (Kahraman, 2011: 22-24).

Yeraltı edebiyatının en önemli kaynaklarında biri de “ironi”dir. İroni ve alay Yeraltı edebiyatının en büyük imkânıdır. Bu edebiyatın can alıcı gücünü, belkemiğini ince alayın oluşturduğu söylenebilir. Çünkü var olan belli bir düzeninin veya sistemin en büyük kokusu ironinin yarattığı karnavalesk ortam sistem için pek rahatlatıcı değildir. Karnaval ortam çoğulcu ve sivil bir düzeni işaret eder. Bu durum da değişken ve bilinemeyene yol açar. Yeraltı edebiyatı metinlerinde sıkça görülen ironi, yerleşik düzeni işlevsizleştirme uğraşını vermektedir. İroni aynı zamanda Yeraltı edebiyatının kötülük niteliğini de ortaya çıkarır. Kötülük anti-kahraman olgusunun da temelidir. Sıra dışı ve başkaldıran anti-kahraman, genel geçer ahlak yasaları dışında bir ahlakı olup kabul edilemez olanı yaşayan bir kişiliğe ya da duruşa sahiptir (Kahraman, 2011: 24-25). Fiziksel anlamda beğenilen biri de değildir. Bir süper kahraman ya da iyiliğe adanmış, idealize edilmiş bir ruha sahip değildir. Bir kaybeden, kurulu düzeni olmayan, sokak bilinciyle yaşayan, avangart duruşa hakimdir. (Uçkan, 2011: 40).

3. YERALTI EDEBİYATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Yeraltı edebiyatı tarihsel kökeni 18.yy.’da Batı Avrupa’da gelişen Gotik edebiyatına bağlanmıştır. Gotik edebiyat, aydınlanma anlayışına karşın, “akıl dışı korkulardan ve hayal gücünden beslenen bir edebiyat türü” olarak aydınlanma çağına karşı bir tepkinin edebiyatıdır. 18. yy.’da Batı Avrupa’da fazlasıyla talep edilen Gotik romanlar bir dönem basılan romanların yüzde 30’una karşılık gelirdi (Özkaracalar, 2005: 16-17). Bu edebiyat anlayışının temelinde korku, endişe ve gerilim vardır. Gotik edebiyatının duygulara hitap etmesi nedeniyle ayrıca faydasız bir edebi anlayış olarak da görülürdü. Korku, dehşet gibi unsurları bünyesinde barındıran Gotik, daha sonra bir sanat tarzı haline gelerek mimari, resim gibi alanlarda da kullanılmıştır.

Yeraltı edebiyatının Batı’da ilk örneklerini verdiği yıllar Gotik edebiyatı ürünlerinin fazlasıyla okunduğu yıllardır. Bu nedenle Yeraltı edebiyatının ilk örnekleri aslında 18. yy.’daki Gotik edebiyatı ürünleriyle başlamıştır. Bu dönemde, Marquis de Sade önemli bir yazar olarak karşımıza çıkar ve ilk defa “aykırı” olanı işlemesinden dolayı türün kurucusu olarak bilinir. Ancak Yeraltı edebiyatı asıl Emily

Bronte ile başlar. Bronte ile “kötülük” kavramı edebiyata yerleşir ve temel konulardan biri olur. Daha sonra Georges Bataille, *Edebiyat ve Kötülük* çalışmasında “kötülük kavramının ahlâk yoksunluğundan kaynaklanmadığını, aksine yüksek ahlâktan beslendiğini” söyleyerek edebiyatın suçluluk ve kötülükle ilişkisine dikkat çekmiştir (Kahraman, 2005: 9). Bu bakımdan Gotik edebiyat, edebiyatta yerleşik ve hegomonik olanın dışında bir algılama düzlemi meydana getirme uğraşısı içindeydi. Yeraltı edebiyatı da buradan beslendi ve gelişti.

Yeraltı edebiyatının Gotik edebiyattan aldığı ilhamla yola başlamasından başka bir görüş de bunun devamı olduğu konusundadır. Modernizmin geçirdiği değişik form değişikliklerine göre Yeraltı edebiyatı da kendine ait bir düzlemde büyümeye devam etmiştir. Bu dönemden sonra her ne kadar ironi, isyan gibi temel üslupta ilerlemeye başlasa da Gotik edebiyattan gelen karanlık bir tarafı da her zaman taşımıştır.

Yirminci yüzyıla gelindiğinde Yeraltı edebiyatı, Rus Devrimi ve savaşlar ile katılan edebiyat anlayışından beslemeye başlarken, daha sonraki yıllarda ise Dadaizm, Kübizm, Sürrealizm; 1950-1960 yılları arasında Yves Klein’in antropometreleriyle kendisini gösteren çıkışları, 1968’deki Küba Devrimi ile Feminizm’in etkileriyle iyice yerleşir (Kahraman, 2005: 11). 20. yy.’da Afrika, Ortadoğu ve Asya ülkelerinde gerçekleşen devrimler ile de Yeraltı edebiyatı bu dönem zarfında isyan ve başkaldırı bayrağını çekerek bu konulara sıkça değinmeye başlar. Bu bakımdan modernizm döneminde ve postmodernizm dönemine geçişte Yeraltı edebiyatı her yerde kendine ait bir formla sürekli gelişmeye devam etmiştir.

Modern ve postmodern dönemlerde işlediği konular itibariyle Yeraltı edebiyatının gelişimi ve çıkışı kapitalizme de bağlanmıştır. Kapitalizmle birlikte Yeraltı edebiyatının ortaya çıktığı belirtilir. Tarihsel gelişim bağlamında böyle bir görüş belirten Osman Çakmakçı, Yeraltı edebiyatının 20. yy.’a kadar geçirdiği süreçlerden şöyle bahseder:

“20. yüzyılın başında kapitalizmin güç ve iktidar kazanmaya başlamasıyla, kapitalist dünya görüşünün, yaşam biçiminin ve ahlakının egemen olmaya başlamasıyla ve dünyayı ve dahi insan yaşamını kendi kuralları uyarınca düzenleyip temsil sistemlerini oluşturmasıyla birlikte bu dünyaya, yaşam biçimine, ahlakına ve temsil sitemine karşı duran, kendine ‘anamlı’ ve ‘sahici’ bir yer bulamayan yazarlar yerin altına çekilip, kapitalizmin yanlıcı ışığının aydınlattığı dünyanın ve gerçeklerin dışında başka dünyalar ve gerçekler de olduğunu ileri sürer[ler].” (Çakmakçı, 2014: 93.)

Aslında kapitalizmin insana, coğrafyalara ve değerlere olan bakışı nedeniyle bir Yeraltı edebiyatı olgusunun alternatif bir edebiyat olarak geliştiğini vurgulamak gerekir. Feridun Andaç (2005) ve Ömer Türkeş (2005) tarafından da sahiplenen bu görüş, türün kapitalist yaklaşıma karşı bir tepki olarak ortaya çıktığını belirtirler.

Yeraltı edebiyatı, felsefi akımlardan ise varoluşçuluk felsefesinden etkilenmiştir. Bu türün edebi kurgudaki argümanlarını varoluşçuluk felsefesi besler. II. Dünya Savaşı buhranının etkisi ile hem Varoluşçuluk felsefesi hem de insanın sorumluluğu tartışma konusu olmuş, bu dönemde kötülük olgusu sorumluluk bilinci üzerinden ağırlık merkezini teşkil etmiştir. Böylece edebi ürünler bu konuya dayalı işlenmeye hız vermiştir. Hem Albert Camus’un hem J. P. Sartre’in romanları ve romanlarında işledikleri saçma ve hiçlik felsefesi de Yeraltı edebiyatının fikirlerinin temellerini oluşturacaktır. Özellikle hayat karşısındaki mücadelenin anlamsızlaştığı, hiçleşme anlayışının görüldüğü bu dönemde yeraltı romanlarındaki anti-kahramanların da nihilist bir karaktere bürünmelerine yol açacak ve bu bağlamda intihar önemli bir yer işgal edecektir bu türün edebi ürünlerinde.

3.1. Dünya Edebiyatında Yeraltı Edebiyatı

Yeraltı edebiyatı ürünlerini ilk veren Marquis de Sade (1740- 1814)’tir. Marquis de Sade, Sadizm’in de isim babasıdır. Ateist ve toplumsal değer anlayışına zıt bir yazar olan Sade, kitaplarında erotizm ve kötülük fikrini açıkça işlediğinden kitapları defalarca yasaklanmış, kendisi de birçok kez tutuklanmış hatta akıl hastanesine kapatılmıştır.

Sade’den önce ise Emily Bronte ile Yeraltı edebiyatı asıl kötülük olgusuna kavuşmuştur. Bronte, Gotik’ten Yeraltı edebiyatına geçiş isimidir. Sade ve Bronte bazı isimlere göre Gotik edebiyatın isimleridir. Dünyada, bir döneme damgasını vurmuş olan Beat kuşağının yanında, Charles Bukowski, Jean Genet gibi tam birer yeraltı insanı olan edebiyatçılarla anılan Yeraltı edebiyatını, Dostoyevski’nin

1864 yılında yazdığı ve başkahramanın kendini ait hissettiği yeri başlığında taşıyan *Yeraltından Notlar* ile başlatmak daha mümkündür. Yeraltı edebiyatının asıl kurucu babasının Dostoyevski olduğunu belirten görüşler mevcuttur. Yeraltı için hem Rus edebiyatı hem dünya edebiyatı ekolünde önemli yere sahip olan “Dostoyevski’den daha ileride bir ismin bulunamayacağını tespit ve teslim etmek gerek” (Kahraman, 2005: 10).

Türkiye’deki ‘yeraltı’ tanımlaması da Dostoyevski’nin *Yeraltından Notlar* adlı romanından gelmektedir. Nurdan Gürbilek, *Mağdurun Dili* adlı eserinde Dostoyevski’yi “ezilmiş ve aşağılanmışlar”ın yazarı olarak tanımladıktan sonra, onun kahramanlarını “yeraltı” ile ilişkilendirerek anlatabildiğini söyler (Gürbilek, 2008: 13). Dostoyevski de romanın ana kahramanını, “Bu tip, henüz tükenmemiş bir kuşağın temsilcisidir. ‘Yeraltı’ adını verdiğimiz bölümde bu kişi kendisini, düşüncelerini açıklamakta; sanki bununla toplumumuzda niçin bulunduğunu, bulunmasının neden kaçınılmaz olduğunu söylemek istemektedir.” (Dostoyevski, 2000: 5) şeklinde belirtir.

Marshall Berman, *Yeraltından Notlar*’ın modernist düşüncenin temel yapıtlarından biri olduğunu söyler. “Başka bir deyişle, dertlerden arınmış ama öldürücü rutinlikteki bir modernleşmeye karşı insani bir serüven -her serüven gibi korkutucu ve tehlikeli bir serüven- olarak modernleşmeyi olumlamaktadır.” (Berman, 2010: 328). Dostoyevski ile birlikte Berman’ın deyişle, “Bitmek bilmez gibi gelen Hamlet tarzı bir içe dönük çileden sonra Yeraltı insanı eyleme geçer. Toplumsal üstüne karşı çıkar ve sokakta kendi hakları için savaşır.” (Berman, 2010: 297).

Yeraltı adamının bir yanı sıra ideolojik inatlaşmanın sözcüsü olduğunu söyleyen Gürbilek, Berman’ın bahsettiği insani serüveni ve Yeraltı adamının karşısında durduğu ve savunduğu değerleri *Mağdurun Dili*’nde şöyle özetler:

“İnsan ruhunu aritmetiğin yasalarıyla açıklayan, yaşamı bir olasılık hesabına indirgeyen, insana sıra dışı bir kader çizebilecek yegâne özellikleri, düşgücü ve rastlantıyı yok eden her şeye karşı çıkmak için -darkafalı akılcılığa, iyimser ilerlemeciliğe, kendinden hoşnut Batıcılığa, nihayet toplumsal riyakârlıktan beslenen bir iyilik fikrine meydan okumak için- yeraltına inmiştir kahraman. İnsanı sonunda yıkıma götürse de kişisel kaprisi savunacak, yalnızca sahibinin emrinde olan bir düşgücünde ısrar edecek, yalnızca akla uygun şeyleri değil, kişiye özgü olanı korumak için lanet yağdıracaktır.” (Gürbilek, 2008: 34-35).

Günümüzde de yeraltı kültürü şekillendiren ve bu edebiyatın beslenme kaynaklarından sayılan ise “Beat Kuşağı”dır. Amerika’da Yeraltı edebiyatı ile ilişkilendirilebilecek ilk karşı kültür hareketi Beat kuşağı hareketidir. 1950’lerde ortaya çıkan ve Amerika’nın yüceltilen değerlerine karşı çıkan bir grup yazarı tanımlayan Beat hareketi, edebi bir akım olarak başlar, zamanla bir gençlik ve karşı kültür hareketine döner. “Beatnik” olarak tanımlanan bir gençlik tipi ortaya çıkararak, 68 kuşağı hippilerine ve sonrasında punk hareketine ilham veren Beat kuşağı, anti-komünist, konformist, faşist, cinsiyetçi yaklaşımlara karşı duruşuyla 50’li ve 60’lı yıllara damgasını vurur. Beat kuşağı, alt kültürlerin yanında yer alan bir karşı kültür hareketidir. “Beat” terimini ilk defa 1948 yılında, kuşağın çekirdeğini oluşturacak olan William S. Burroughs, Allen Ginsberg, Lawrence Ferlinghetti, Neal Cassady ile Columbia Üniversitesine girdiğinde tanışan Kerouac kullanmıştır (Öcal Çoğulu, 2010:15).

Hasan Bülent Kahraman, “Beat, Keşfedilmeyi Bekleyen Bir Kuşak” adlı yazıda Beat kuşağının, 1968 hareketiyle birlikte düşünülmesi gerektiğini ve yaşantılarıyla Beat kuşağı yazarlarının edebiyata büyük katkılar sağladığını söyler. Beat kuşağı için yollar, yolculuklar, macera ve sürekli yollarda olmanın işaret ettiği kaçma ve ait olmama durumu temeldir. Bu kaçış, onaylamadıkları toplum ve değerler karşısında edilgen bir tavır olmaktan ziyade bir reddediş ve isyan niteliği taşıması açısından önemlidir (Kahraman, 2019: 24 Ağustos). Ömer Türkeş ise bohem ve aydınlanmacı olarak tanımladığı Beat kuşağı tavrının bir sistem karşıtlığı olduğunu dile getirerek ezilen toplumlara örnek olması gerektiğini açıklar (Türkeş, 2019, 24 Ağustos). Marshall Berman da Beat kuşağını, Amerikan kültürünün kıyısında yaşamak yerine onu toptan değiştirmeyi arzu eden radikal gruplardan farklı bir yere koymaktadır. Çünkü Beat kuşağı yazarları ülkeyi değiştirmek umuduyla hâkim görüşe karşı koymaktansa, eserlerinde kişisel değişime ve hayatını istediği gibi yaşamaya vurgu yaparlar (Berman, 2010:19).

Yeraltı edebiyatı bağlamında ilk kült eserlerden olan Jack Kerouac’ın otobiyografik romanı *Yolda*, Amerika’yı bir uçtan bir uca dolaşan Kerouac’ın ve yaşantılarıyla yaptıkları sanat iç içe geçmiş olan Beat kuşağından arkadaşlarının, huzurlu ve güvenli orta sınıf yaşantısından kaçarak bu yolculukta yaşadığı

maceraları anlatır. *Yolda* ile birlikte Beat kuşağının kutsal kitapları olarak anılan, Burroughs'un *Çıplak Şölen* ve Ginsberg'in *Uluma* adlı eserleri de dönemin ruhunu yansıtmaları açısından oldukça önemlidir.

Yeraltı edebiyatı denince akla gelen birkaç yazardan biri de Jean Genet'dir. Küçük yaşta terk edilen ve bir yetimhanede büyüyen Genet, henüz on yaşındayken oradan kaçır, hırsızlık yapmaya başlar. On beş yaşındayken hapisane ile tanışır; hayatını Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde hırsızlık, kaçakçılık ve zaman zaman fahişelik yaparak geçirir ve sık sık hapse girip çıkar. 1948'de müebbet hapse mahkûm edilene kadar yeraltında yaşayan Genet, Andre Gide, Jean-Paul Sartre gibi düşünürlerin dönemin Cumhurbaşkanı'na verdiği dilekçe ile müebbetten kurtulur. Sonrasında yeraltı yaşantısına dönmese de toplumsal hareketlere, Filistin mücadelesine, Amerika'daki Kara Panterler hareketine anarşizan bir tavırla destek verir.

Yeraltı edebiyatının gerek karakteristik, gerek toplumsal yapı içindeki konumunun fark edici ismi ise Bukowski'dir. Asıl adı Heinrich Karl Bukowski (1920-1994)'dir. Yeraltı edebiyatının 20.yy.'daki en önemli ismi olan Bukowski, sokak jargonuyla öne çıkar. Beat kuşağından belirgin bir farkı vardır Bukovski'nin; o şiddeti, aşağılanmayı, yoksulluğu, sokaklarda yatıp kalkmayı, zaman zaman çalmayı bire bir tecrübe etmiştir ve yaşadıklarını yazmıştır. Çocukluğunu anlattığı *Ekmek Arası*, düzensiz bir biçimde yollarda geçirdiği on yılını anlattığı *Factotum* adlı eseri ile bilinir. James Campbell, Bukowski için şunları söyler:

"Bukowski kendisi hakkında yazmayı seçerek, en dipten başlayarak ve saklayacak hiçbir şeyi olmadan, kimliğine tanıklık eden bir itirafta bulunmayı mümkün kıldı; gerçeğin anahtarı olan itiraf. Bukowski gerçekten bir Beat'tir, tek gerçek Beat yazarı." (Duval, 2014:111)

Yeraltı edebiyatının yaşayan önemli ismi ise Chuck Palahniuk'tur. Palahniuk, özellikle kent kapitalizmi, birey-devlet-toplum ilişkisi ve tüketim çılgınlığı üzerinden yarattığı karakterlerle dünya çapında Yeraltı edebiyatının en önemli isimleri arasına girmiştir. Bir isyan ve varoluş sorgulaması olan ve filme de alınan *Dövüş Kulübü*'nün de yazarıdır.

Dünya edebiyatındaki diğer önemli isimler ise William S. Burroughs, Norman Mailer, Philippe Dijan, Ola Bauer, J. G. Ballard, Henry Miller, Octave Mirbeau, Irvine Welsh, Georges Bataille, A.C Weisbecker, Katy Acker, Brion Gysin, Pauline Reage, Dragan Babic, Ingvar Ambjörnson, Suerte Claude Lucas, Rushkoff, Leonard Cohen gibi isimlerdir.

3.2. Türk Edebiyatında Yeraltı Edebiyatı

Yeraltı edebiyatı, dünya edebiyatında geçmişi uzun yıllara dayanmasına karşın Türk edebiyatında yeni şekillenen bir türdür. Bu türün Türk edebiyatında bilinirliği konusunda; başlangıç anlamında türü tanıtan Ayrıntı Yayınları'nın "Yeraltı Edebiyatı Dizisi" adı altında çevirdiği eserlerdir. Bu dizi sayesinde Türkiye'de belli bir yeraltı edebiyatı okuru oluşmuş, bir edebi tür olarak kendine konum açmaya başlamış ve kitap satış pazarında belli bir orana ulaşmıştır. Ayrıca Stüdyoimge Yayınları ile Çivi yazıları Yayınevi'nin de katkılarını söylemek gerekir. Bu türün dünya edebiyatındaki önemli isimleri olan Marquis de Sade ile Irvine Welsh'in romanlarını Türkçeye çevirdiler.

Türkiye'de telif yayın konusunda ise 1990'lı yıllarda ve 2000'li yılların başında Yeraltı edebiyatı ürünleri verilmeye başlanmıştır. Özellikle çeviri yayınların artması ve bu türün bilinmesiyle beraber yerli ürünler de verilmeye başlanmıştır. Ancak bu konuda farklı düşünceler vardır. Bazı yazarların tek bir eserine bakılıp genel anlamda o yazarın Yeraltı edebiyatına dâhil edildiği görülmektedir. Fakat üzerinde anlaşılan nokta ise Yeraltı edebiyatının fanzinler ile ilk çabalarının verildiğidir. Türkiye'de alt kültürlerin bir çeşit iletişim aracı olan fanzinler üzerine en ayrıntılı çalışmayı *Şeytan Aletleri: Genel Kültürden Kenar Kültüre Fanzinler ve Öteki Kitaplar* adlı çalışmasıyla Altay Öktem yapmıştır. Öktem, bu çalışmasında alt kültürlerin ürünü olan underground müzik demoları ve fotokopi afişlerle birlikte 1970'li yıllardan beri yayımlanan yüzlerce fanzini kapsamlı bir biçimde inceler. Fanzin, adını "fanatik'in fan'ıyla magazin'in zin'inden" alır ve Yeraltı kültürünün en önemli iletişim araçlarından biri olarak tanımlanır. Fanzinler yerleşik düzen veya sistemin karşıtları olarak yayın yapma hüviyetiyle bilinirler. Öktem, fanzin kültürü için şunları söyler:

"Kapitalizmin gittikçe yalnızlığa sürüklediği bireylerin seslerini duyurabilmek, daha önemlisi, bu sesleri paylaşabilmek için oluşturdukları başkaldırı yöntemi de diyebiliriz"

fanzin için. Geleneksel aile yapısıyla, eğitim sistemiyle, militarizmle, apolitikleştirme çabalarıyla, devletin resmi ve gayri resmi güçleriyle dar bir alana sıkıştırılarak tüm çıkış noktaları kapatılan, bir anlamda kendi içinde boğulmaya terk edilen gençler, fanzin çıkartarak hayata ve hayatını baskı altına alan kuramlara duyduğu tepkiyi nefrete, öfkeye dönüştürüyor.” (Öktem, 2006:12).

Türk edebiyatında Yeraltı edebiyatı daha çok fanzinler aracılığıyla gelişme göstermiştir. Özellikle 1980 darbesinden sonra fanzin dergiciliği artmıştır. Bu dönemden sonra Yeraltı edebiyatını en çok besleyen damar fanzin ve mizah dergileri olmuştur. 1980 darbesinden sonra apolitik bir gençliğin yetiştirilmesi, rock müziğin gençler arasında yoğun bir dinleyici kitlesine ulaşması, gençliğin içine düştüğü boşluğu o dönemde Batı'dan gelen yeni kültürle doldurması ile birlikte Yeraltı edebiyatı da kendine yer edinmeye başlar. Batı'dan gelen ve başkaldırı müzikleri olarak bilinen heavy, rock, metal, hardcore gibi underground müzik türleri ile Türkiye'de gençler farklı bir kültürle tanışmış ve buna göre yeni çizgi romanlar, bilimkurgu eserleri yaratmış ve bunları da fanzinler aracılığıyla belli bir okur kitlesine ulaştırmıştır.

1990'lı yıllarda *Sardunyalılar&Kaplumbağalar, Günbatımı Çağanozları, Antoloji, Mahşer, Alabalığın Tuğlası, Panik Atak, Terkedildim, Değil O Da Değil, Şiir İti Rhesus*; 2000'li yılların başında ise *Karakutu, Kolera, Ses(s)iz* Yeraltı edebiyatı türünde yayınlanmış fanzinlerden birkaçıdır. Özellikle 1971'den 19978'e kadar 13 sayı olarak yayınlanmış olan ve Giovanni Scognamillo, Selma Mine, Zühtü Baydar Recai Dinçer, Sezar E. Ergin, İzzet Yaşar'ın birlikte çıkardığı, Amerika'da referans kitaplarına girmiş, İtalya'da ise ödül almış olan *Antares*, bu anlamda çok önemli bir fanzin olmuş ve büyük işlevde bulunmuştur (Öktem, 2006: 20).

Fanzinlerin yanında mizah dergileri de Yeraltı edebiyatının ülkemizde gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu anlamda *Deli, Öküz, Hayvan* gibi mizah dergilerinin Yeraltı edebiyatında önemli katkıları olmuştur.

Fanzinlerle Türkiye'ye giriş yapan Yeraltı edebiyatı, daha sonra kendi yazar ve eserlerini de yaratır. Kanat Güner'in *Eroin Güncesi*, Ayça Seren Ural'ın *Pogo*, Sibel Torunoğlu'nun *Timarhane Günlüğü*, *Trasvesti Pinokyo*, Şahin Uruk'un *Kadıköy Felsefesine Giriş*, Fatih Kaynak'ın *İlk Yarı: 10-0*, Arif Kaptan'ın *Giyotinli Labirent*, Sarp Bengü'nün *Acı Sigara, Hiçliğin Aynasındayım Ben* isimli kitabı 1990'lı yıllarda bu türün Türk edebiyatındaki ilk giriş kitaplarından bazıları oldular (Öktem, 2005: 6). Bu türde en başarılı örnek ise Metin Kaçan'ın *Ağır Roman* eseridir (Bkz.: Kaçan, 2003).

Hasan Bülent Kahraman'a göre Türkiye'de Yeraltı edebiyatı öncelikle şiirde başlamıştır. “*Kara şiir*” anlayışıyla Ece Ayhan, Yeraltı edebiyatında ilktir ona göre. Yine Can Yücel, alkol ve argo ağırlıklı şiirleriyle Bukowski tarzı şiirler yayımlayarak bu türün ilk örneklerini vermiştir (Kahraman, 2005: 12). Kahraman, romanda ise bu anlamda ilk ismin Hüseyin Rahmi Gürpınar olabileceğini söyler.

Hikmet Temel Akarsu'nun ilk ürünler konusundaki görüşü farklıdır. Akarsu'ya göre 1950'li yıllardan beri edebiyatımızda bu türde eserler verilmiştir. Bu bağlamda Atilla İlhan'ın *Sokaktaki Adam* romanı, Yeraltı edebiyatında ilk veridir. *Bir Küçük Burjuva'nın Anıları* (Demir Özlü)'nı; *Buzul Çağının Virüsü* (Vüs'at O. Bener)'nü de bu türün ilk eserlerinden saymaktadır. 1970'li yıllarda Zühtü Baydar, Oğuz Atay, Müfit Özdeş, Nilgün Marmara, Barlas Özarıkça, Yusuf Atılgan, Gülseli İnan, Sait Faik ile Metin Kaçan'ı türün yazarları arasında gösterir (Akarsu, 2003: 59-61). Ancak Hikmet Temel Akarsu'nun böyle bir söylemle öne çıkmış olması pek itibar görebilecek bir durum değildir. Modernist unsurları sıkça kullanılan bu yazarların yapıtlarında Yeraltı edebiyatına dair özellikle anti-kahraman bağlamında az da olsa örnekler yer alsa da yazarları ve eserlerini bu türün kapsamına almak doğru değildir. Nitekim Osman Çakmakçı, bu isimlerin Yeraltı edebiyatı olarak değil, “avangart edebiyat” kapsamında değerlendirilebileceğini belirtir (Çakmakçı, 2014: 93).

2000'li yıllara gelindiğinde Hakan Günday, anti-kahramanlarla ve ele aldığı temaları ile dikkat çekmiştir. Türkiye toplumuna özgü bir şekilde medeniyet, batılılaşma, modernleşme kavramlarını da içeren ve eleştirel yapıdaki romanlarında sıkça şiddet, cinsellik konularını işler. *Kinyas ve Kayra, Piç ve Zargana* adlı eserlerinde alt kültürden değil, toplumun zengin ve kültürlü kesimlerinden insanları konu edinerek hiçlik kavramı etrafında kurgular yaratır. Genel anlamda toplumsal değer ve anlayışları ter-yüz eden kurgulara sahiptir romanları.

Türkiye'de yeraltı edebiyatının genel karakteristik özelliği ise şu şekildedir:

“Yerli Yeraltı edebiyatının en dikkat çekici karakteristiği, madde bağımlısı ama bağımlılığı ile barışık, yenilmiş ve yenilgisini bir yazgı gibi kabullenmiş, belki de bu nedenle hayata kayıtsız, yarınsız ve her türlü değerden sıyrılmış, roman kahramanlarının romanların değişmez mekânı olan barlarda alkol kokusu ve sigara dumanı ile geçirdikleri gecelerinin, günü birlik yaşanan cinselliklerinin, tüketilmiş aşklarının, işsizliğin yarattığı maddi sıkıntılarının, kriminalleşen hayatlarının ve trajik sonlarının konu edilmesidir. Şiddetin ve ölümün kol gezdiği bu dünya kaybedenlerin dünyasıdır.” (Türkeş, 2005:16)

Son yıllarda Türkiye’de Yeraltı edebiyatı türünde eser veren yazarların sayısı artmıştır. Ancak yazarların her yönüyle bu türün yazarı olarak nitelemek mümkün değildir. Örneğin Sibel Torunoğlu, Cumhur Orancı, Ayça Seren Ural, Mehmet Kartal, Kanat Güner, Küçük İskender, Sezen Ural, Erim Şişman, Yusuf Yelşilöz, Alican Ökmen, Murat Uyurkulak, Aytaç Ars, Emrah Serbes, Sarp Bengi gibi isimler Türkiye’de Yeraltı edebiyatı bağlamında değerlendirilmektedir. Fakat dünya edebiyatında bilinen yazarların bütün edebi kişiliğiyle bu türde yazmalarına rağmen Türk edebiyatında saydığımız bu yazarlar popüler alana da kaydığı gibi farklı temaları da işlemişlerdir.

4. SONUÇ

Yeraltı edebiyatı her şeyden önce insan gerçekliğini ele alıp işleyen bir edebiyattır. Bu nedenle dil ve konu itibarıyla evrensel bir yapıya sahiptir. İnsanın bilinçaltında sakladığı cinsellik, şiddet, argo, toplumsal değerlere karşıtlık gibi temalarla kendini inşa eder. Kötülüğün ve ironinin hâkim olduğu bir edebiyattan bahsedebiliriz. Ancak yazarlar tarafından bu iki kavram, var olan yerleşik düzen, politik söylem ve toplumsal sitemlere muhalif olma amaçlı olarak işlevli bir şekilde kullanılmaktadır. Doğrudan siyasi amaçlarla eserler yazılmıyor olsa da muhalif ve marjinal tutumlarıyla apolitik değil, oldukça sert politik üsluba sahip metinlerdir.

Batı’da ilk defa 18. yy.’da Marquis de Sade ile adı konulmaya başlanan Yeraltı edebiyatı tarihsel geçmiş bağlamında daha çok Gotik edebiyat ile ilişkilendirilmektedir. Gotik edebiyatta yer alan şiddet ve gerilim konuları Yeraltı edebiyatının da gelişimine katkı sağlamıştır. Günümüzde Batı edebiyatında bu türün oldukça yetkin isimleri vardır. Türk edebiyatında ise Yeraltı edebiyatı 1990’lı yıllarda fanzin dergiciliği üzerinden var olmaya başlamıştır.

Yeraltı edebiyatı her ne kadar adlandırma, tanımlama ve niteleme sorunu olan bir alanı ihtiva etse de belli bir okur kitlesine sahip olan ve içinde barındırdığı anti-kahraman olgusuyla önem arz etmektedir. Konuların ele alınış, işleniş bakımından anormal düzeyde ahlaksızlığı barındırması genel edebiyat içinde görmezden gelinmesine sebep olmaktadır. Oysa insani gerçeklikleri tüm çıplaklığıyla göstermesi ve kahraman yaratımında idealize edilmemiş olanı anlatması nedeniyle; incelenmeye müsait yazar ve eserlerle bir edebi alan olarak var olmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- AKARSU, H. T. (2003). Türk Edebiyatı ve Yeni Kara. *Hürriyet Gösteri*, S.250.
- AKARSU, H.T. (2005). Türkiye’de Yeraltı Edebiyatı Var mı? *Varlık Dergisi*, S.1169.
- ANDAÇ, F. (2005). Türkiye’de Yeraltı Edebiyatı Var mıdır? *Varlık Dergisi*, S. 1169.
- BERMAN, M. (2010). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*. (Çev. Ümit Altuğ -Bülent Peker), İstanbul: İletişim Yayınları.
- COŞKUN, Z. (2005). Türkiye’de Yeraltı Edebiyatı Var mı? *Varlık Dergisi*, S. 1169.
- ÇAKMAKÇI, O. (2014). Edebiyatın Yeraltı Damarı. *Milliyet Sanat Dergisi*, S.548.
- DOSTOYEVSKİ, F. (2000). *Yeraltından Notlar*. (Çev. Mehmet Özgül), İstanbul: İletişim Yayınları.
- DUVAL, J.-F. (2014) *Bukowski ve Beat Kuşağı*. (Çev.: Artemis Günebakanlı), 2.bs., İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları.
- GÜRBİLEK, N. (2008). *Mağdurun Dili*. İstanbul: Metis Yayınları.
- KAÇAN, M. (2003). *Ağır Roman*. İstanbul: Can Yayınları.
- KAHRAMAN, H. B. (2005). Kötülük, Yeraltı Edebiyatı ve Yerüstü. *Varlık Dergisi*, S.1169.

- KAHRAMAN, H. B. (2019. 24 Ağustos) Beat, Keşfedilmeyi Bekleyen Bir Kuşak. *Sabah*, https://www.sabah.com.tr/kultur-sanat/2010/02/15/beat_kesfedilmeyi_bekleyen_bir_kusak
- KAHRAMAN, H. B.(2011). Yerüstünden Yeraltı Edebiyatına Bakmak. *Notos Öykü Dergisi*, S. 29.
- MARAKOĞLU, O. (2011). Edebiyatın Edepsizliği ya da Tutucu Olmayan Bütün Metinler Üstüne. *Notos Öykü Dergisi*, S. 29.
- ÖCAL ÇOĞULU, H. (2010). *Türkiye’de Yeraltı Edebiyatının İzleri: Kanat Güner, Ayça Seren Ural, Sibel Torunoğlu, Mehmet Kartal.* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÖKTEM, A. (2005). Yeraltı Edebiyatı. *Varlık Dergisi*, S.1169.
- ÖKTEM, A. (2006). *Şeytan Aletleri: Genel Kültürden Kenar Kültüre Fanzinler ve Öteki Kitaplar*. 2. bs., İstanbul: Everest Yayınları.
- ÖKTEM, A. (2011). Yeraltı Edebiyatının Temel Özellikleri ve Edebiyatımızda Yeraltı. *Notos Öykü Dergisi*, S.29.
- ÖZKARACALAR, K. (2005). *Gotik*. İstanbul: L&M Yayınları.
- POLAT, T. (2011). Alt Üst Oldu. *Notos Öykü Dergisi*, S.29.
- SARTRE, J. P. (1983). *Varoluşçuluk*. (Çev. Asım Bezirci), İstanbul: Yazko Yayınları.
- TÜRKÇE SÖZLÜK (2011) . (haz.: Şükrü Halûk Akalın), 11. bs., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TÜRKEŞ, A. Ö. (2005). Türkiye’de Yeraltı Edebiyatı Var Mı? *Varlık Dergisi*, S.1169.
- TÜRKEŞ, A. Ö. (2019. 24 Ağustos) Beat, Keşfedilmeyi Bekleyen Bir Kuşak. *Sabah*, https://www.sabah.com.tr/kultur-sanat/2010/02/15/beat_kesfedilmeyi_bekleyen_bir_kusak
- UÇKAN, Ö. (2011). Bir ‘Eylem’ Olarak ‘Yeraltı Edebiyatı’. *Notos Öykü Dergisi*, S.29.